

САМОЗАРАДНІСТЬ ФАХІВЦЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Людмила Єршова,

*доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-експериментальної роботи, Інститут
професійної освіти НАПН України, м.Київ, Україна*

Анотація. Розкрито сутність поняття «самозарадність» як мультидисциплінарного різномірного феномена, пов'язаного зі здатністю певного індивідуального чи колективного суб'єкта «давати собі раду». Обґрунтовано значення самозарадності для розвитку молодіжного підприємництва та повоєнного відновлення економіки.

Ключові слова: професійна освіта, молодіжне підприємництво, самозарадність, повоєнне відновлення.

SPECIALIST SELF-SUFFICIENCY AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP AND POST-WAR RECOVERY IN UKRAINE

Liudmyla Yershova,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Deputy Director for Research and Experimental Work, Institute of Professional Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

Abstract. The article reveals the essence of the concept of "self-sufficiency" as a multidisciplinary multilevel phenomenon associated with the ability of a certain individual or collective subject to "cope with themselves". The importance of self-sufficiency for the development of youth entrepreneurship and post-war economic recovery is substantiated.

Keywords: vocational education, youth entrepreneurship, self-sufficiency, post-war recovery.

Останнє десятиліття, відзначене пандемією, відкритою збройною агресією РФ проти України, руйнуванням вітчизняної економіки, деформацією національного ринку праці, вимушеною масовою еміграцією українців, стало для українського суспільства та вітчизняної системи освіти конгломератом глобальних і національних викликів, що актуалізували важливість такого особливого феномена, як «самозарадність». Цей феномен має особливе значення для повоєнної відбудови України, оскільки визначає здатність людини, суспільства й держави самостійно дбати про своє життя.

В умовах соціальної, економічної і геополітичної нестабільності самозарадність випускників закладів професійної освіти можна розглядати як ефективний чинник розвитку малого бізнесу, прискореного відновлення вітчизняної економіки та сталого розвитку українського суспільства. В умовах воєнного часу національний ринок праці потребує не просто кваліфікованих, але й самозарадних фахівців, здатних забезпечити себе роботою, а свою родину достатком, не покладаючись на ослаблену війною державу. Тобто підготовка здобувачів професійної освіти до самозайнятості має стати основою оновлення й модернізації освітніх програм підготовки фахівців усіх спеціальностей (Закатнов та ін., 2023, с. 46).

Самозарадність – це мультидисциплінарний різномірний феномен, пов'язаний із здатністю певного індивідуального чи колективного суб'єкта «давати собі раду» (Європейський діалог, 2023; USAID, 2023). Мультидисциплінарність поняття «самозарадність» визначається приналежністю ключових аспектів його змісту до категоріально-поняттєвого поля багатьох наук, зокрема: філософії (обґрунтування аксіологічних основ самозарадності), психології (вивчення мотивації розвитку самозарадності, виявлення самозарадних рис і якостей особистості), педагогіки (формування самозарадних умінь і навичок особистості, визначення самозарадності як самостійної компетентності та компоненти професійної компетентності), соціології (вивчення умов розвитку самозарадних соціальних інституцій), політології (дослідження самозарадності як фактору суспільного впливу на політику у всіх її проявах), економіки (обґрунтування зв'язків між рівнем розвитку самозарадності фізичних і юридичних осіб та стійкістю економічної системи) тощо.

На *рівні фізичної особи* самозарадність – це:

- сформованість Я-концепції особистості (самопостереження, самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, самовосконалення);
- спрямованість на максимальний розвиток своїх задатків і здібностей, досягнення планів, реалізацію мрій, забезпечення особистого й родинного комфорту, фінансової, матеріальної, психологічної захищеності;
- наявність у людини самозарадних рис і якостей (стресостійкість, креативність, витривалість, винахідливість, гнучкість, мобільність, готовність до навчання впродовж життя);
- здатність ефективно планувати свої дії і вчинки;
- уміння будувати стратегію саморозвитку, вибирати життєву і професійну траєкторію, забезпечувати розвиток професійної кар'єри, обирати ціннісні орієнтири;
- готовність ефективно діяти в екстремальних ситуаціях і нести відповідальність за результати власної діяльності.

На *рівні юридичної особи* – це спроможність організації ефективно планувати бізнес-діяльність, вибудовувати стійкі партнерські зв'язки, забезпечувати безпечність, захист і розвиток бізнесу.

На *рівні суспільства* – це розвиненість і впливовість громадянських інституцій (USAID, 2023), їх здатність визначати пріоритетні напрями власного розвитку і розвитку громадянського суспільства, формувати зміст політики держави, здійснювати суспільний контроль за діяльністю державних органів влади, забезпечувати якісну адвокацію суспільно важливих ідей і проєктів.

Курс України на створення гнучкої і мобільної цифрової економіки, спроможної протистояти викликам війни, ставить суспільство й державу перед проблемою підготовки самозарадних фахівців, здатних створювати власний бізнес і користуватися сучасними цифровими та іншими інноваційними технологіями для його розвитку. З огляду на це, система професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) в цифрову еру повоєнної відбудови покликана готувати не лише професіонала і масового споживача цифрових технологій, але й креативну особистість, здатну за певних умов створювати нові ідеї і продукти, засновувати й розвивати в обраній професійній галузі власний бізнес.

Це зумовлює проблему зміни парадигми підготовки здобувача професійної освіти, в основу якої має бути покладено формування особистості професіонала-новатора та

вмотивованого соціально-відповідального бізнесмена, спроможного прискорити повоєнне відновлення України та сталий розвиток її суспільства. Відтак, розвиток самозарадності здобувача професійної освіти має стати одним із керівних положень організації в закладах П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва (Закатнов та ін., 2023, с. 39). Зростання самозарадності випускників у цілому і в бізнес-діяльності зокрема є можливим при застосуванні в процесі організації в закладах П(ПТ)О підготовки молоді до підприємницької діяльності принципу гуманізму. Використання цього принципу у консультуванні з молодіжного підприємництва дає змогу сформувати впевненість майбутнього фахівця у своїх силах, усвідомлення ним можливості відкрити власну справу та успішно і відповідально її вести (Закатнов та ін., 2023, с. 41).

Таким чином, формування й розвиток самозарадного фахівця дасть змогу вирішити низку завдань, пов'язаних із прискоренням повоєнної відбудови України, а саме: виявлення й розвиток у здобувачів професійної освіти самозарадних рис і якостей, сприятливих для відкриття своєї справи; формування й розвиток самозарадних умінь, навичок і здатностей, важливих для успішного ведення власного бізнесу; набуття знань і досвіду щодо застосування власної розвиненої самозарадності у суспільно-економічному й політичному житті країни (участь у професійних, громадських і політичних об'єднаннях, вплив на економічну й соціальну політику держави) для зміцнення демократичних основ українського суспільства й економічної безпеки держави.

Список посилань

USAID (2023). *Самозарадність – новий тренд у Сумах? Громадська активність в області зростає, а очікування від держави падають*. <https://engage.org.ua/samozaradnist-novyj-trend-u-sumakh-hromadska-aktyvnist-v-oblasti-zrostaie-a-ochikuvannia-vid-derzhavy-padauiut/>

Європейський діалог (2023, 2 листопада). *Економічна самозарадність ВПО на Львівщині*. <http://dialog.lviv.ua/ekonomichna-samozaradnist-vpo-na-lvivshhini/>

Байдулін, В. Б., Ваніна, Н. М., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., & Савченко, М. О. (2023). *Консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва для повоєнного відновлення економіки України: методичний посібник*. (Закатнов, Д. О., Ред.). ІПО НАПН України.

Транхтенберг, О. (2023). *Що таке самозарадність, принцип “рівний – рівному” та складання “проб”: про роботу з дітьми під час війни від пластунів*. <https://nus.org.ua/articles/shho-take-samozaradnist-pryntsyp-rivnyj-rivnomu-ta-skladannya-prob-pro-robotu-z-ditmy-pid-chas-vijny-vid-plastuniv>